

Puheenvuoro

Ari Heinonen, Heikki Luostarinen ja Raimo Salokangas

Journalismin historiasta joutilaalla kierteellä

Blogi *Journalismin Suomi* aloitti

Journalismin Suomi -blogilla on kolme tavoitetta, jotka liittyvät tietoon, muotoon ja tekemisen tapaan. Tiedollinen tavoite on avata sitä, miten journalismi on kuvannut Suomen muutoksia, vaikuttanut niihin sekä muuttunut itse.

Muodon osalta tavoitteena ovat vaihtelevat tekstityypit. Blogissa julkaistaan tutkimuksia ja selvityksiä, esseitä, kirja-arvioita, henkilökuvia ja pieniä ajankuvia, lastuja. Uusiakin lajityyppejä voi ilmestyä, kuten ajankohtaisten mediailmioiden kommentointi.

Tekemisen tapaan liittyy se tavoite, että eläkeläisten harrastuksen pitää olla hauskaa. Laivaseminaareja ehdimme pitää jo blogia suunnitellessa kolme, ja puuha lopetetaan, jos se muuttuu rasitteeksi.

Kaikki blogin kirjoittajat ovat työskennelleet yliopistossa journalismin tutkijoina ja opettajina. Blogi on suunniteltu tekemään mahdolliseksi asioita, jotka eivät olleet yliopistossa helppoja toteuttaa: huumorin, nopean julkaisemisen, outojen ja yllättävien aiheiden ja näkökulmien valinnan sekä eri mittaisten ja eri tyylisten tekstien kirjoittamisen. Kun aikaa viimeinen on, saatamme välillä myös ajatella.

Blogi toivoo olevansa hengeltään kriittinen mutta salliva. Tarkoitus ei ole oppia historiasta, vaan hymyillä sille ovelan näköisenä.

Aineistot ja menetelmät

Journalismin Suomi -blogi tuli mahdolliseksi sanomalehtien ja arkistoaineistojen digitalisaation myötä. Kansalliskirjaston digitalisoimat sanomalehdet ovat vapaasti saatavilla vasta vuoteen 1939 saakka, mutta joillakin sanomalehdillä on omia nykyaikaan ulottuvia näköislehtien arkistojaan, joita voi käyttää kohtuullista maksua vastaan. Tutkija voi istua kotonaan ja naureskella vanhojen sanomalehtien sarjakuville.

Digitalisoidut aineistot tarjoavat uusia mahdollisuuksia sekä journalismin määrälliselle että laadulliselle analyysille ja suurten aineistojen pitkän aikavälin hitaitten muutosten tavoittamiselle. Toiveena on päästä jatkossa kokeilemaan tekoälyn taitoja aineistojen tiivistämisessä, ryhmittelyssä ja analyysissä.

Merkin arkisto (entinen Päivälehdien arkisto) on ystävällisesti raivannut meille tietä omiin aineistoihinsa, joista osa on tullut tutkijoiden saataville aivan hiljattain. Yhteistyö Merkin kanssa on ollut avartavaa ja hyödyllistä.

Journalismin Suomi käsittelee siis uutismedian historiaa, mutta pitää rajansa auki kaikkiin suuntiin. Välillä journalismi voi olla pääosassa ja yhteiskunnan muutos taustalla. Joskus on toisinpäin. Menneisyyttä voi olla 1600-luku, mutta sellaiseksi kelpaa myös vuosi 2023. Ilmoitukset ja mainonta ovat osa journalismin ympäristöä ja siksi myös mahdollinen kohde. Historian painottaminen on enemmän näkökulma kuin vuosiluku; journalismin ilmiöt pyritään näkemään osana aikaansa ja yhteiskunnan kehitystä.

Kaikki journalismin muutokset ovat kiinnostavia, liittyivät ne sitten kieleen, esityksiin todellisuudesta, journalistien työ- ja ajattelutapoihin, uutismedian omistukseen tai sen yhteiskunnalliseen valtaan.

Kansalaistutkimusta

Varsinaisia tutkimuksia blogissa tuskin ilmestyy usein. Kaikissa tekstityypeissä voi kuitenkin olla tutkimuksen elementtejä. Lastut voivat esimerkiksi olla tarkkarajaisia jonkin journalismin historian tapauksen kuvauksia ja esseet hyödyntää laajojakin media-aineistoja.

Blogin erityinen piirre on itsenäisen kansalaistutkimuksen toimintamalli. Sitä tehdään yliopistojen ja tiedejulkisuuden ulkopuolella, mutta ei vailla sääntöjä. Vertaisarvioinnin korvaa osittain kollegojen lukuapu ja aineistot ja tutkimusprosessi pyritään avaamaan lukijalle niin, että hän voi itse tarkastaa tutkijan väitteiden pitävyyden.

Kansalaistutkimus on vapaata, mutta usein myös elämää hiljaisessa marginaalissa. Se ei meitä haittaa, sillä blogilla ei ole minkäänlaisia julkaisujen tai lukijoiden määrän tavoitteita. Se voi hyvin toimia suomalaisen journalismin historiaa käsittelevänä juttuvarastona.

Journalismin Suomi haluaa liikkua aiheesta ja tyylistä toiseen. Koska erikoistuminen ja meritoituminen eivät ole tarpeen, me blogin kirjoittajat voimme keskittyä nauttimaan uuden oppimisesta. Esimerkiksi Heikki Luostarisen tutkimus *Helsingin Sanomat ja julkinen velka eduskuntavaaleissa 1995, 2011 ja 2023* vei hänet taloustutkimuksen ja julkisen talouden ennestään täysin tuntemattomaan maailmaan. Tutkimuksen tiivistelmä löytyy blogista otsikolla *Velka vaaliaseena*.

Ennen blogin aloittamista kirjasimme ylös kymmeniä aiheita ja muutoksia, joiden selvittäminen voisi olla kiinnostavaa. Olisi esimerkiksi hauska tietää, miksi *Helsingin Sanomissa* julkaistiin 1970-luvulla ravitulokset tilan puutteesta kärsineellä kotimaanosastolla eikä urheilusivuilla. Kiinnostava mediailmiö ovat olleet myös piipunpolton SM-kisat, joista lehdet raportoivat näkyvästi ja taajaan samalla vuosikymmenellä.

Blogin elinkaaren aikana (toivottavasti 2–3 vuotta) aiheista ehditään käsitellä vain osa, ja tuoreita teemoja työntyy jatkuvasti jonon ohi. Uusi aika nostaa aina esiin uusia kysymyksiä menneelle.

Tähän saakka ja pian

Journalism in Suomi julkaistiin 8.5.2024. Reilua kuukautta myöhemmin oli ilmestynyt edellä mainittu tutkimus, kolme kirja-arvioita ja seitsemän lastua. Tekeillä on kaksi esseetä. Toisen aiheena ovat journalismin kautta rakentuvan historian kuvan erot historiantutkimuksen luomaan kuvaan samasta ajasta. Toinen selvittää vuosina 1938–1939 ilmestyneiden sanomalehtien avulla kaupunkien brändäyksen tuloa Suomeen ja vertaa sitä nykyiseen ammattimaiseen kaupunkien maineenhallintaan.

Työn alla on muun muassa tutkimus siitä, mitä pitää tavallisessa suomalaisessa kaupunginosassa tapahtua, jotta se pääsee valtakunnalliseen mediaan. Kohteena on Tampereen Epilä sadan vuoden ajalta.

Blogin löytää osoitteesta <https://journalisminsuomi.blogspot.com>. Journalismin Suomi toivottaa palstoilleen tervetulleiksi myös vierailevat kirjoittajat. Kommentointi (moderoitu) on mahdollista ja tekijät tavoittaa sähköpostiosoitteesta journalisminsuomi@googlegroups.com. Ilmoituksen blogissa ilmestyneistä uusista jutuista voi tilata omaan sähköpostiinsa.

Kirjoittajat

Ari Heinonen, YTT, dosentti

Ari Heinonen on eläköitynyt Tampereen yliopiston journalistiikan opettaja ja tutkija. Heinosen erikoisaloja ovat olleet journalistinen työ ja etiikka muuttuvassa toimintaympäristössä. Hän on kirjoittanut muun muassa teokset *Vahtikoiran omatunto* (2002) ja *Journalism in the Age of the Net* (1999) sekä kotimaisten ja kansainvälisten tutkijakollegoiden kanssa tehdyt *Verkkotorilla: internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana* (2000) ja *Participatory journalism: guarding open gates at online newspapers* (2011).

Heikki Luostarinen, YTT, professori emeritus

Heikki Luostarinen on eläköitynyt journalistiikan (Jyväskylän yliopisto) ja tiedotusopin (Tampereen yliopisto) professori. Luostarisen erityisaloja ovat olleet journalismikritiikki, sotajournalismi sekä kansainvälinen viestintä. Hän on julkaissut muun muassa teokset *Perivihollinen* (1986), *Mielen kersantit* (1994) ja *Kiinan median suuri harppaus* (2017).

Raimo Salokangas, FT, professori emeritus

Raimo Salokangas on eläköitynyt journalistiikan professori Jyväskylän yliopistosta. Hän on mediahistoriaan erikoistunut historiantutkija, joka on kirjoittanut muun muassa teokset *Puolueen aseet* (1982), *Puoluepolitiikka ja uutisjournalismi muuttuvilla lehtimarkkinoilla* (SLH 2, 1987), *Julistajasta keskustelijaksi* (1988), *Aikansa oloinen* (1996), *Sanomia kaikille* (Päiviö Tommilan kanssa, 1998), *”Ankarat käskyt kohtalon”* (2003) ja *Eljas Erkko* (Ohto Mannisen kanssa, 2009).